

A TRADUCIÓN XURÍDICA COMO FERRAMENTA PARA O DESENVOLVEMENTO DA NORMALIZACIÓN DO CATALÁN XURÍDICO¹

Olga Torres-Hostench (olga.torres.hostench@uab.cat)

Carmen Bestué (carmen.bestue@uab.cat)

Universitat Autònoma de Barcelona

[Recibido: 31/07/09; Aceptado: 26/10/09]

Resumo:

O desenvolvemento da tradución xurídica cara ao catalán e da terminoloxía xurídica en catalán é paralelo ao recoñecemento oficial da lingua catalá por parte das institucións políticas do Estado. A política de normalización lingüística seguida pola Generalitat favoreceu o uso do catalán xurídico sobre todo por parte da Administración Pública. Neste proceso de normalización, a tradución tivo un papel destacado, posto que tal normalización se conseguiu grazas a un intenso traballo de tradución do castelán para o catalán, que propiciou a elaboración de moitos recursos terminolóxicos bilingües castelán-catalán. Concluimos o artigo avogando pola necesidade de elaborar tamén recursos terminolóxicos multilingües xa que ían ser utilizados por moitos tradutores xurídicos de distintos perfís.

Palabras clave: tradución xurídica, tradución xurídico-administrativa, terminoloxía xurídica, tradutores xurídicos, normalización lingüística, recoñecemento oficial do catalán.

Abstract: The development of legal translation into Catalan and legal terminology in Catalan runs parallel to the official recognition of the Catalan language by the political institutions in the Spanish State. This policy of linguistic normalization, driven by Generalitat, has promoted the use of legal Catalan by the administrative branch of the government. In this process of normalization, translation from Castilian into Catalan has placed an important role, creating

¹ Tradución ó galego de Lucía Estévez Costa.

the need for the elaboration of many bilingual terminological resources. Finally, we defend the need for the elaboration of multilingual terminological resources due to the huge number of translators who would make use of them; otherwise the normalization of legal translation would not be achieved.

Key words: legal translation, administrative translation, legal terminology, legal translators, linguistic normalization, official recognition of Catalan language

1. Introducción

Igual que as persoas, as linguas teñen vida propia. Cando miramos un mapa do mundo e das distintas linguas que existen vemos que non se dan dúas situacións idénticas. Independentemente do criterio que adoptemos para falar de linguas maioritarias ou minoritarias é evidente que no mundo hai linguas que xogan na primeira categoría (inglés, chinés, español, etc.) e outras que xogan na segunda (irlandés, maltés, galego, catalán...), por citar algúns exemplos europeos. No entanto, as linguas non se insiren nunha categoría ou outra dunha maneira inamovible. Por exemplo, a situación do español na Arxentina non ten nada que ver coa situación da mesma lingua, minoritaria, nos Estados Unidos. Outro exemplo é o caso do irlandés que, se ben é unha lingua minoritaria en número de falantes, no seu país ten un recoñecemento oficial igual que o inglés (mesmo goza dun trato especial como lingua de Tratado por parte das institucións europeas) e, no entanto, ten un uso social e literario moito máis reducido que o inglés. Pola súa banda, o catalán é un caso peculiar no ámbito europeo, xa que ten unha grande vitalidade como lingua de uso, tanto social como literaria, a pesar de non ter sido sempre recoñecida como lingua oficial ao longo da súa historia.

Canto ao catalán xurídico, é evidente que a relación entre a vitalidade desta lingua de especialidade e o desenvolvemento da súa terminoloxía e da súa tradución están ligados estreitamente coa ampliación do seu recoñecemento oficial. Aínda que os particulares e os expertos xurídicos sempre son libres de escoller a lingua que desexan utilizar (o castelán ou o catalán) para xerar documentos deste ámbito, non é menos certo que o impulso da lingua xurídica vén, sobre todo, das autoridades públicas que determinan o marco legal do territorio. Sen entrar en consideracións políticas, se dous particulares quixesen asinar un contrato de arrendamento da súa vivenda e a lei de referencia só existise en castelán, sería pouco probable que se aventurasen a crear un documento escrito orixinalmente en catalán tendo en conta a inseguridade que podería xerar a interpretación dos termos, non só para as partes contratantes senón tamén en posibles conflitos posteriores nos que terían que intervir terceiros.

Así, no caso catalán, a decadencia do catalán xurídico estivo motivada claramente pola súa perda de condición de lingua oficial e a súa normalización como lingua de dereito ten que pasar forzosamente por unha política de

potenciación do seu uso por parte das institucións públicas. Por este motivo, na primeira parte do noso traballo presentamos a situación do catalán e o seu recoñecemento oficial ao longo da historia.

Despois de ver ata onde chegou a evolución e o recoñecemento do catalán, centrarémonos na relación entre o catalán xurídico e a tradución. Concretamente, presentaremos o estado da cuestión da tradución xurídico-administrativa do castelán para o catalán na Administración Pública catalá e algúns exemplos de institucións do Estado central. Por último, despois de ver a situación actual, identificaremos unha necesidade: a elaboración de máis recursos terminolóxicos multilingües. Xustificaremos esta necesidade a través da descrición dos tres perfís tradutores que máis utilizarían estes recursos: os tradutores xurados, os tradutores e intérpretes dos xulgados e os tradutores xurídicos.

2. O recoñecemento oficial do catalán

2.1. Antecedentes históricos

2.1.1. Orixes

O catalán é un idioma que desde a súa orixe coexistiu en realidades institucionais plurilingües. En efecto, a lingua catalá formouse entre os séculos VIII e X nos territorios de Imperio carolinxio que pertencían aos condados da Marca Hispánica onde, como idioma derivado do latín, considerado a lingua culta, coexistiu co resto das linguas vulgares ou romances. A partir do século XII, a unión matrimonial do Conde de Barcelona, Ramón Berenguer IV, e a herdeira do rei de Aragón, Dona Petronila, deu orixe á Coroa de Aragón, que se configurou como unha comunidade de comunidades (Montagut, 2001). A Coroa de Aragón rexíase por unha “fórmula pluralista e coordinada de poder” (Lalinde, 1983), na cal os diferentes territorios compartían un mesmo monarca pero conservaban unha pluralidade de centros políticos situados en plano de igualdade. Ademais do condado de Barcelona e do reino de Aragón, por vía de conquista ou alianzas fôronse anexionando os territorios de Mallorca, Valencia, o Principado de Cataluña e os condados de Rosellón e Cerdeña. Dentro deste contexto Cataluña conservou sempre as súas propias institucións políticas e os seus estamentos sociais, sendo o catalán o idioma oficial do Principado e dos territorios anexionados por vía de conquista.

Co casamento dos Reis Católicos, en 1469, produciuse a unión da monarquía aragonesa á castelá na mesma dinastía pero os ordenamentos xurídicos de cada territorio continuaron a gozar de total independencia. Esta situación mantívose ata que Felipe V (Felipe IV de Aragón) cos seus Decretos de Nova Planta en 1714 impuxo a unificación política e forzou a unidade do dereito público. A eliminación das institucións políticas catalás produciu, deste modo, a decadencia do dereito catalán en beneficio do dereito castelán. Non obstante, esta primacía do dereito castelán durante un período de tempo tan prolongado non chegou a afectar á lingua catalá nin ao dereito privado catalán, que se mantiveron principalmente grazas ao alto grao de conciencia identitaria e de

implicación dos seus falantes. Coa breve excepción do período da segunda república, do 1931 ao 1936, en que se reinstauraron as institucións políticas catalás, non foi ata a chegada da democracia a España cando Cataluña recuperou certa forma de autogoberno e o catalán volveu a ser recoñecido como lingua oficial do territorio catalán.

A restauración democrática supoñía, como un dos seus piares máis importantes, a consecución dunha fórmula de organización territorial que obtivo o consenso de todas as forzas políticas implicadas. Esta negociación plasmasen nunha fórmula pseudo-federal denominada Estado das autonomías. A lección da historia puxera de manifesto que, sen institucións políticas propias, o catalán se vira excluído de todos os ámbitos do dereito público e quedara practicamente reducido a un uso privado.

2.1.2. Normalización democrática

A Constitución española de 1978, alén de proclamar a restauración dun Estado democrático en España, debía ser o instrumento que permitise cicatrizar algunhas das feridas máis profundas producidas polo anterior réxime, como eran a cuestión da ordenación territorial e a regulamentación da diversidade lingüística española. Por este motivo, xa desde o Preámbulo, maniféstase a vontade da Nación española de: «protexer a todos os españois e pobos de España no exercicio dos dereitos humanos, as súas culturas e tradicións, linguas e institucións».

Esta declaración de intencións permitiu ilustrar o interese do constituínte de velar pola protección das diferentes linguas faladas no territorio estatal (Pla Boix, 2004) e o propio Tribunal constitucional afirmou que o ordenamento do pluralismo lingüístico incide sobre “materias de considerable importancia, simbólica e afectiva, na estruturación autonómica do Estado”.²

3. O recoñecemento do catalán nos diferentes ámbitos territoriais

3.1. Ámbito europeo

A opción inicial dos países fundadores era a creación dun sistema multilingüe que recoñecese en pé de igualdade os diferentes idiomas dos países membros. Aínda así, os problemas de orde práctica que foron xurdindo e as sucesivas incorporacións de novos estados membros coas súas linguas propias impuxeron unha realidade de facto en determinadas institucións que tende a beneficiar os idiomas máis fortes no ámbito europeo, como son o inglés, o francés e o alemán. Un dos retos da Unión europea é elaborar unha política lingüística que combine adecuadamente os criterios pragmáticos co respecto á diversidade de linguas e culturas recoñecido no artigo 22 da Carta de dereitos fundamentais da Unión Europea.

² STC 205/1990 do 13 de decembro.

3.2. Ámbito estatal

España eríxese como un estado plurilingüe no cal se recoñecen catro linguas oficiais: o vasco, o galego, o catalán e o castelán. No entanto, este recoñecemento de oficialidade non comporta unha posición de igualdade, xa que mentres que o castelán é oficial en todo o territorio estatal, as outras linguas oficiais sono unicamente no ámbito das súas respectivas comunidades autónomas. Ademais das linguas oficiais existen outras que foron recoñecidas e que son obxecto de certas medidas de protección e fomento, como son o aranés, o bable, o asturiano e o aragonés.

A Constitución española contén diferentes preceptos que fan referencia á realidade plurilingüe do Estado español. Agora ben, nós circunscribímonos ao obxecto de estudo do noso traballo que é o status xurídico do catalán e o seu recoñecemento oficial.

Neste sentido, o artigo que ordena o réxime xurídico aplicable aos distintos idiomas do Estado español é o número 3, que vén recollido no título preliminar da constitución. Que estea situado aquí, non só é unha ilustración da especial importancia que se lle concede á cuestión lingüística antes mencionada, senón que ademais estalle a outorgar unha posición reforzada, xa que a modificación deste precepto está sometida a un procedemento de revisión especialmente ríxido previsto no artigo 168 CE.

O artigo 3 CE establece:

1. O castelán é a lingua española oficial do Estado. Todos os españois teñen o deber de coñecela e o dereito a usala.
2. As demais linguas españolas serán tamén oficiais nas respectivas Comunidades Autónomas de acordo cos seus Estatutos.
3. A riqueza das distintas modalidades lingüísticas de España é un patrimonio cultural que será obxecto de especial respecto e protección

Deste artigo extraense os tres eixos da cuestión lingüística en España:

1º.- O castelán é o único idioma oficial no ámbito estatal considerado no seu conxunto o que significa, tal e como foi interpretado pola xurisprudencia do Tribunal constitucional, que o castelán é o único idioma oficial en todos os poderes públicos, tanto os centrais, como os periféricos o autonómicos.

A formulación deste primeiro apartado creou unha primeira discusión de natureza terminolóxica por parte de quen defendía que o castelán debía ser recollido como “castelán ou español” xa que consideraban ambos termos sinónimos. No entanto, aínda que esta cuestión non está definitivamente resolvida³, a Constitución opta de forma clara por declarar neste precepto que todas as linguas do estado español son linguas españolas. Así mesmo, xurdiu unha

³ O dicionario da Real Academia da lingua española define o español como: «Lingua común de España e de moitas nacións de América, falada tamén como propia noutras partes do mundo».

polémica doutrinal sobre o fundamento e a natureza do deber constitucional de coñecer o castelán que non está recoñecido de forma expresa para o resto das linguas oficiais.⁴

2º.- Nas Comunidades Autónomas, nas que así o determinen os seus correspondentes Estatutos de autonomía, establécese un réxime de dobre oficialidade lingüística ou cooficialidade. Polo tanto, a oficialidade das outras linguas españolas ten rango constitucional aínda que non sexan citadas de forma expresa na Constitución. Os Estatutos de Autonomía estableceron as seguintes linguas oficiais nos seus respectivos territorios:

- .-éuscaro no País Vasco (art. 6.1 EAPV)
- .-vascuence en Navarra (art. 9 LRARFN)
- .-catalán en Cataluña e nas Illas Baleares (art. 3.1 EAC) e (art. 3 EAIB)
- .-galego en Galicia (art. 5.1 EAG)
- .-valenciano na Comunidade Valenciana (art. 7.1 EACV)

3º.- Recoñécese que as diferentes modalidades lingüísticas de España son un patrimonio cultural e, polo tanto, establécese a obriga de procurar un especial respecto e protección das mesmas. Novamente este precepto foi obxecto de diferentes interpretacións⁵, pero en calquera caso, si parece estar claro que a inclusión desta cláusula pretende facer fincapé na realidade plurilingüe do Estado español. O desenvolvemento estatutario desta disposición permitiu establecer unha especial protección doutras falas do Estado como son o aranés, o bable ou o aragonés.

3.3. Ámbito autonómico

3.3.1 Oficialidade do catalán

O alcance da oficialidade do catalán foi establecido polo Estatuto de autonomía, que é a norma institucional básica da Comunidade autónoma de Cataluña.

⁴ Mentres que certa doutrina afirma que o deber de coñecer o castelán constitúe unha consecuencia ineludible do seu carácter oficial, outro sector defende que esta obrigatoriedade non se deriva da oficialidade senón que unicamente constitúe un plus que debe ser regulado expresamente. O Tribunal constitucional na súa sentenza STC 82/1986 non lle outorgaba un carácter preeminente ao castelán, mentres que na súa sentenza STC 84/1986 expresamente manifestaba a preeminencia da lingua castelá sobre o resto das linguas españolas. En todo caso parece que as consecuencias xurídicas deste deber de coñecemento si que foron aclaradas no sentido de que non é un verdadeiro deber xurídico senón unha mera presunción *iuris tantum*, é dicir, que admite proba en contrario.

⁵ Algúns autores consideran que este precepto é de aplicación a todas as linguas españolas sen distinción algunha. Outra corrente doutrinal interpretou que os tres apartados do artigo 3 determinan unha estrutura xerárquica polo que o primeiro precepto fai referencia ao castelán, o segundo ás outras linguas españolas oficiais e o terceiro sería un “caixón de xastre” onde se incluíran as linguas que non son oficiais. (Vernet 2003, p. 110-111).

O estatuto de autonomía de 1979 manifestaba xa desde o seu Preámbulo a vontade do pobo catalán de recuperar as súas propias institucións de autogoberno. O artigo 3 regulaba a cuestión lingüística e establecía, en primeiro lugar, que o catalán era a lingua propia de Cataluña e lingua oficial en pé de igualdade co castelán. A parte máis importante deste precepto era a que determinaba o mandato cara ao órgano executivo catalán, a Generalitat, para crear “as condicións que permitan acadar a súa plena igualdade no que respecta aos dereitos e deberes dos cidadáns de Cataluña (art. 3.3 EAC). Este mandato foi desenvolto lexislativamente mediante dúas leis que pretendían apoiar a lingua propia, o catalán, para conseguir esta equiparación ou igualdade co castelán; trátase da Lei 7/1983 do 18 de abril de normalización lingüística en Cataluña e a Lei 1/1998 de política lingüística. Estas dúas leis permitiron, partindo da situación clara de desigualdade en que se encontraba o catalán, a normalización do uso da lingua catalá en todo o territorio e en todos os ámbitos. En especial a Lei de política lingüística establecía o significado do concepto de lingua propia recollido no *Estatut* e sinalaba que o catalán é a lingua de uso das institucións de Cataluña e é a lingua de uso preferente para a Administración do Estado en Cataluña.

Os esforzos normalizadores levados a cabo polas institucións políticas catalás e a propia sociedade civil víronse reflectidos en moitos ámbitos, como son o ensino, os medios audiovisuais, as administracións locais e autonómicas, etc. Algunhas destas realizacións serán mencionadas na segunda parte do noso traballo, onde nos centraremos no eido da tradución e, en especial, o da tradución especializada xurídica tanto do castelán para o catalán como doutros idiomas.

Neste sentido, a aprobación o 18 de xuño de 2006 dun novo texto de Estatuto de autonomía supuxo a plasmación estatutaria do proceso de normalización lingüística. En efecto, no seu artigo 6 establécese que os cidadáns de Cataluña teñen o deber e o dereito de utilizar as dúas linguas oficiais e, polo tanto, os poderes públicos teñen o mandato de velar porque estes dereitos subxectivos sexan respectados nas relacións dos particulares coa Administración.

3.3.2 Ámbitos competenciais e usos lingüísticos

Definiuse o modelo lingüístico como de “territorialización imperfecta” (Vernet, 2003) posto que unicamente o castelán goza da condición de oficialidade sobre o conxunto dos cidadáns e institucións do Estado, mentres que o resto das linguas españolas gozan de oficialidade tan só nos ámbitos dos seus territorios autonómicos. Tendo en conta a configuración do Estado español como un modelo pseudo-federal esta situación supón graves dificultades á hora de conseguir a oficialidade do catalán nas institucións centrais con ámbitos competenciais en Cataluña, onde o uso e recoñecemento do catalán se ve moi limitado.

A modo de exemplo mencionaremos unicamente a situación do catalán na Administración de Xustiza. A Administración de Xustiza recae plenamente no

ámbito competencial do Estado central, no entanto, posto que a nivel territorial abrangue as comunidades autónomas, os gobernos autonómicos exercen a súa competencia lingüística sobre esta administración. Na segunda parte deste traballo ímonos deter con máis detalle a analizar as accións que a Generalitat emprendeu neste eido. No entanto, podemos desde agora mesmo adiantar que, malia os esforzos normalizadores emprendidos pola Generalitat, competente en asuntos como a sinalización dos nomes dos tribunais, así como a designación dos axentes xudiciais, hoxe en día, os funcionarios con competencia xurisdicional (xuíces, maxistrados, secretarios e fiscais) continúan a usar principalmente o castelán nas súas comunicacións e resolucións. As últimas enquisas realizadas puxeron de manifesto que o 70% dos funcionarios xudiciais teñen un nivel B ou C de catalán. Porén, as cifras de utilización do catalán son aínda moi marxinais (o 20% da totalidade dos escritos).

4. O catalán xurídico e a tradución

A tradución en Cataluña é un sector moi dinámico. De feito, o Informe da UNESCO de 1994 situaba o catalán como a décima lingua para a que máis se traduce no mundo. Este informe só ten en conta a tradución literaria. Como veremos, o sector da tradución xurídica non é tan brillante.

Táboa 1. O catalán, a décima lingua para a que máis se traduce no mundo (UNESCO, 1994).

Translations

Table 20: Translations by original language

Original language	Number of translations published*		Major languages into which translated 1980		Major languages into which translated 1994	
			First language	Second language	First language	Second language
	1980	1994	1980	1980	1994	1994
Catalan	27	344	Spanish	English	Spanish	French
English	22 415	28 642	German	French	German	French
French	5 972	5 661	Spanish	German	Russian	German
Spanish	851	1 708	French	German	English	French

*http://www.unesco.org/culture/worldreport/html_eng/table20.htm

O catalán xurídico e a tradución sempre estiveron moi relacionados. De feito, o primeiro texto de catalán xurídico é o *Llibre Jutge*, do ano 1140, unha tradución do latín do código visigodo *Liber Iudiciorum*. Como xa vimos ante-

riormente neste artigo, ao longo da historia o catalán xurídico desenvolveuse nun ambiente multilingüe e as traducións eran moi habituais. Outras traducións posteriores, tamén do latín, son os *Usatges de Barcelona* (mediados do século XIII) e os *Furs de València* (segunda metade do século XIII). Exemplos de traducións do século XIX, durante a Guerra do francés, serían a edición bilingüe a dobre columna francés-catalán do *Diari de Barcelona i del Govern de Catalunya*, ou unha tradución do Código Civil francés para o catalán. No século XX, a tradución xurídico-administrativa en catalán realízase normalmente a partir do castelán.

Desde o ano 1979, a Generalitat acordou unha serie de iniciativas para conseguir que o catalán fose lingua de dereito e promoveu a tradución xurídico-administrativa do castelán para o catalán. Aínda que o catalán xurídico xa tivera unha tradición importante, o certo é que na segunda metade do século XX a lingua xurídico-administrativa habitual era o castelán e, polo tanto, era preciso que as administracións públicas aplicasen unhas políticas de impulso e promoción do catalán. Como exemplo deste esforzo de tradución presentamos as accións que se levaron a cabo nos últimos anos para promover o uso do catalán xurídico-administrativo na Administración Pública.

4.1. A tradución xurídico-administrativa do castelán para o catalán na Administración Pública catalá

A promoción do uso do catalán na Administración Pública catalá consta de tres medidas principais. A primeira consiste en fomentar o coñecemento lingüístico e, con tal fin, impártense cursos financiados pola Generalitat destinados tanto a funcionarios da Administración autonómica como da central. Como consecuencia desta medida, na Administración da Generalitat o uso do catalán é superior ao 90% (Gencat, 2007).

Como segunda medida creáronse distintas institucións para resolver cuestións lingüísticas e velar polo uso correcto do catalán. Tales servizos pasaron por distintas fases e desde 2008 todas as consultas lingüísticas unificáronse nun único recurso denominado Optimot⁶. Este consta dun buscador de información lingüística que ten integrados distintos dicionarios e bases de datos terminolóxicas. Cando o buscador non resolve a consulta, pode ser enviada por correo electrónico para acceder a un servizo de atención personalizada ou tamén se pode formular por teléfono. As consultas personalizadas, unha vez resoltas, son incorporadas á súa vez no buscador. Este servizo é gratuíto. No 2007, o 1% das consultas correspondían a dúbidas lingüísticas do ámbito xurídico-administrativo.

A terceira medida é a elaboración de recursos lingüísticos de acceso libre, como por exemplo, dicionarios, formularios, criterios lingüísticos, etc. Neste sentido, unha das ferramentas que resultou ser máis útil, en especial para os

⁶ <http://optimot.gencat.cat>

tradutores, foi a divulgación de multitude de recursos lingüísticos a través da páxina web da Administración de Xustiza (Gencat, 2009 a). Nesta páxina pódense encontrar vínculos a recursos terminolóxicos xurídicos castelán-catalán, ademais de recomendacións lingüísticas xerais para escribir en catalán xurídico, formularios administrativos e xurídicos, etc. Todos os recursos son de libre acceso. Tamén existe un motor de busca de terminoloxía xurídico-administrativa creado en 1995 e denominado Justiterm para consultar termos en catalán e en castelán. Unha novidade recente foi a posibilidade de descargar todos os termos de Justiterm en formato XML para facilitar a estruturación, interpretación e reutilización dos datos, independentemente da plataforma utilizada, e a súa exportación a calquera formato. Isto permite, por exemplo, incorporalos a unha memoria de tradución ou corrector lingüístico. Sería útil que este recurso estivese dispoñible noutros idiomas.

Con relación á Administración de Xustiza en particular, como usuaria principal de terminoloxía xurídica, podemos dicir que a organización de cursos de lingua catalá e os programas de incentivos melloraron o uso do catalán nos xulgados e tribunais. No ano 2007, 977 funcionarios da Administración de Xustiza asistiron a cursos de catalán e 1.078 realizaron cursos de autoaprendizaxe. Algúns destes cursos eran sobre linguaxe xurídica. Os empregados públicos tamén poden utilizar o asesoramento dos servizos lingüísticos que mencionamos antes.

Os Servizos Lingüísticos do Departamento de Xustiza da Generalitat levan a cabo formación e servizos de asesoramento para empregados do Departamento de Xustiza. No 2002, púxose en marcha un plano piloto para promover o uso do catalán na Administración de Xustiza. Uns 124 xulgados ofrecéronse voluntariamente para participar no plano e os seus empregados recibiron incentivos económicos por participar. Con estas medidas conseguiu-se que durante o ano 2002 se ditaran un total de 23.362 sentenzas en catalán. No ano 2007, xa sen plano piloto e como consecuencia da política dos anos anteriores, acadouse a cifra de 37.695 sentenzas en catalán (fronte a 187.100 en castelán). Neste plano piloto, a tradución desempeñou un papel clave dado que moitas destas sentenzas ditadas en catalán correspondían, en realidade, a traducións do castelán. En efecto, a raíz do plano piloto, impulsáronse dúas medidas relativas á tradución dos documentos. En primeiro lugar, púxose en marcha un sistema de tradución automática co obxectivo de crear bases de datos ao alcance dos profesionais que puidesen dispor de modelos e formularios que foron traducidos por este procedemento do castelán para o catalán. Trala tradución automática, os Servizos Lingüísticos encargábanse da postedición de documentos para corrixir os resultados. Durante a fase de avaliación do plano piloto recoñeceu-se que o sistema era unha axuda pero a calidade da tradución automática non era boa, polo que precisaba moito traballo de postedición. Así e todo, mellorouse o sistema e no 2007 traducíronse case seis millóns de palabras (5.917.645 palabras). Como segunda medida, procedeu-se á contratación

de dinamizadores lingüísticos nos xulgados, que se encargaban de editar as sentenzas e outros documentos traducidos con tradución automática.

A pesar das limitacións das dúas medidas adoptadas, hai que dicir que nos últimos anos tense realizado moito traballo de tradución castelán-catalán. Traduciuse toda a sinalización dos xulgados, alén de máis de 160.000 formularios xurídicos, documentos estándar, sentenzas e resolucións (Pou, 2006). Tamén aumentaron os recursos terminolóxicos en catalán grazas ao traballo realizado polos Servizos Lingüísticos da Generalitat, polo Centro de Terminoloxía TermCat (TermCat, 2009)⁷ e polos distintos axentes que elaboraron recursos terminolóxicos, como por exemplo as universidades, os colexios de avogados, as editoriais, etc.⁸.

4.2. A tradución xurídico-administrativa para o catalán en institucións do Estado central

Tradicionalmente as institucións do Estado central impulsaron o catalán dunha maneira tímida, a pesar de que moitas destas institucións teñen Cataluña como marco territorial de actuación. A modo de exemplo poden servir as cifras do uso do catalán na atención ao usuario Nun informe que data de 2007 (Gencat, 2007), os funcionarios enquisados da administración periférica do Estado manifestaron que tan só o 14,8% atendían de entrada en catalán.

De todos modos non deixaremos de mencionar as realizacións conseguidas nalgúns esferas. En concreto no Rexistro Civil, no Senado e no BOE.

O Rexistro Civil é o organismo do Estado español competente para recoller todos os datos relativos ao estado civil das persoas. Desde 1977 os cidadáns de Cataluña poden inscribir o seu nome propio en catalán e modificar os apelidos que se castelanizaron durante a ditadura. Non obstante, todas as relacións con este organismo, que depende do Ministerio de Xustiza, realizábanse unicamente en castelán. Finalmente, a lei 12/2005 do 22 de xuño permitiu recoñecer a oficialidade do catalán nos Rexistros civís situados en Cataluña, de maneira que agora os cidadáns poden escoller a lingua en que desexan realizar todos os trámites con esta administración.

⁷ Na Biblioteca de TermCat pódese consultar unha listaxe exhaustiva das diferentes obras lexicográficas de terminoloxía xurídica castelán-catalán. Vexa <http://www.termcat.cat/biblioteca/>

⁸ O *Servei lingüístic* centraliza gran parte das traducións que se realizan cara ao catalán nos xulgados, no entanto, o traballo de tradución do catalán para outros idiomas (maioritariamente, o castelán), así como a interpretación delegouse en empresas privadas que gañaron tales licitacións en concurso público. En concreto en Cataluña son dúas as empresas que se reparten o traballo de tradución e interpretación; Seprotec ten o monopolio en todo o territorio a excepción da zona xeográfica do *Baix Llobregat* que se adjudicou á empresa K.M. Al-arabí. A presenza das interpretacións nos xulgados cara ao catalán resulta aínda hoxe moi anecdótica.

O Decret 138/2007 do 26 de xuño regulou a acreditación da corrección lingüística dos nomes e apelidos, co obxecto de que as inscricións no Rexistro Civil sexan realizadas dentro dos estándares de normalización do catalán. Deste xeito, atribuíuselle en exclusiva ao Institut d'Estudis Catalans a función de emitir os certificados de corrección lingüística dos nomes e apelidos. A tradución para o catalán do nome ou a inclusión da conxunción "i" entre os apelidos non require de ningún tipo de certificado e pode tramitarse directamente ante o Rexistro. Así e todo, a corrección dos apelidos lingüisticamente cataláns que presentan unha grafía que non se axusta á normativa ortográfica vixente, require un certificado de corrección expedido polo Institut d'Estudis Catalans.

No seguinte cadro reflectimos o número de certificados e notas informativas que foron expedidos pola Oficina de onomástica do Institut d'Estudis Catalans en materia de corrección lingüística dos nomes e apelidos en catalán, desde que se iniciou o servizo no segundo semestre do ano 2007 ata a actualidade.

Tabela 2. Resumo das actuacións da Oficina de onomástica.

Ano	Certificados	Notas informativas
2007	535	58
2008	874	66
2009	375	47

No Congreso dos Deputados a única lingua de comunicación permitida é o castelán. A intervención nas demais linguas do Estado está relegada ao Senado. Así, a reforma do regulamento do Senado de 1994 permitiu a creación dunha Comisión parlamentaria, denominada das Comunidades Autónomas, na cal se deu cabida, por primeira vez, a senadores designados polas Asembleas Lexislativas das comunidades autónomas e permitiu tamén a intervención dos presidentes dos gobernos autonómicos. No 2005 seleccionouse un corpo de intérpretes que son convocados cando a intervención dalgún representante das comunidades autónomas de Cataluña ou das Illas Baleares require dos seus servizos. En total foron contratados 25 intérpretes que realizan o seu labor sempre desde a súa lingua materna cara ao castelán; non se realiza interpretación bidireccional. En concreto, os intérpretes de catalán son sete profesionais que son convocados por parellas cunha antelación máxima de unha a dúas semanas para desprazarse a Madrid. O valenciano conta cun único intérprete que, nalgúns ocasións, colaborou cos seus colegas que interpretan do catalán. Os servizos destes intérpretes intensificáronse durante os debates dos respectivos Estatutos autonómicos pero nos últimos dous anos as súas intervencións víronse moi reducidas. En concreto, durante o ano 2009 unicamente interviñeron nas sesións celebradas o 22 e o 25 de xuño. Estes profesionais traballan desde

cabinas separadas por idiomas e a súa remuneración é equiparable ao prezo de mercado no sector que, na actualidade, está cerca dos 503 euros por día de traballo, alén das correspondentes dietas por desprazamento. Para realizaren o seu traballo non reciben previamente ningún documento de apoio nin contan co texto das comparecencias. Estes mesmos profesionais son os encargados de realizar as transcricións en castelán e catalán que aparecen publicadas no Diario de Sesións do Senado⁹.

Con relación ás leis, podemos dicir que desde 1996 existe unha versión catalá do BOE que se pode consultar por Internet (BOE, 2009) e onde aparecen publicados todos os Boletíns oficiais desde o ano 1998.

En virtude do Real Decreto 489/1997 do 14 de abril, os gobernos da Generalitat e do Estado firmaron un convenio de colaboración mediante o que o BOE publica un suplemento en catalán coa versión oficial das disposicións de carácter xeral, como son as leis, os reais decretos, as normas da Unión Europea e os tratados internacionais. A Área de Tratamento de Textos do Diario Oficial da Generalitat de Cataluña (DOGC) encárgase da tradución para o catalán do BOE.

4.3. Recursos de terminoloxía xurídico-administrativa multilingüe

Como consecuencia da globalización e da inmigración, a sociedade catalá é cada vez máis multilingüe e, polo tanto, son precisos máis recursos multilingües ao dispor dos tradutores xurídicos para o catalán. A día de hoxe, esta ausencia de recursos provoca que a maioría das traducións de documentos xurídicos redactados noutros idiomas pasen por unha fase de consulta terminolóxica previa en castelán. Esta situación ralentiza o traballo de tradución polo que, en numerosas ocasións, os tradutores que son bilingües optan por traducir para o castelán como sucede, por exemplo, na Administración de Xustiza.

No proceso de normalización da linguaxe administrativa e xurídica en catalán queda unha tarefa pendente importante relacionada coa tradución e é a elaboración de máis recursos terminolóxicos multilingües. Non existe ningún dicionario inglés-catalán de tradución xurídica. Por exemplo, o *Diccionari jurídic català*, elaborado polo Colexio de Avogados de Barcelona e editado pola *Enciclopèdia Catalana*, recolle definicións en catalán e un glosario de equivalencias unicamente en castelán, francés e italiano. Trátase dunha ferramenta útil pero limitada xa que unicamente contén 3.000 termos.

A continuación damos unha visión xeral dos distintos tipos de recursos multilingües que existen para traducir documentos xurídicos para o catalán ou viceversa, con linguas distintas do castelán.

⁹ Para os datos que achegamos sobre o traballo dos intérpretes baseámonos nunha conversa mantida coa Sra. Nuria Vallano, intérprete de catalán no Senado, así como nos datos ofrecidos por Branchadell (2007).

a) Recursos multilingües en papel

Canto a recursos multilingües impresos con equivalencias en linguas estranxeiras, podemos mencionar, ademais do *Diccionari jurídic català* que comentamos máis arriba, o *Diccionari juridicoadministratiu* de Escolano e Taules de 1984, con 946 termos en catalán, castelán e inglés, e o *Glosario de patentes* de Baiget de 1981, con 59 termos en catalán, castelán, francés e inglés. Afortunadamente, os recursos en liña son máis numerosos.

b) Cercaterm do TermCat

O TermCat, Centro de Terminoloxía, foi creado no 1985 coa finalidade de promover, coordinar e desenvolver actividades terminolóxicas en lingua catalá. Entre os seus produtos podemos encontrar dicionarios en papel e en liña especializados, buscadores, criterios terminolóxicos, normas especializadas, materiais de divulgación, etc. De todos eles, os recursos máis utilizados polos tradutores xurídicos son o Cercaterm e a Neoloteca. Cercaterm é un servizo de consultas en liña que accede a todas as bases de datos especializadas do TermCat e que propón equivalencias multilingües, en catalán, castelán, francés e inglés. Na actualidade contén máis de 180.000 fichas terminolóxicas e vaise actualizando quincenalmente. Cada ficha terminolóxica contén a área temática, a denominación en catalán coa categoría gramatical, as denominacións noutras linguas (habitualmente o castelán, o francés e o inglés), a definición do termo en catalán e, de ser o caso, un apartado con notas. Se non se obtén a resposta buscada, pódese formular unha consulta por correo electrónico.

A Neoloteca é un banco de termos normalizados que, pola súa novidade, non están incorporados aínda ás obras lexicográficas normativas. É de grande utilidade para os tradutores porque así foméntase que os novos termos se introduzan no catalán de forma normalizada.

c) O tradutor automático catalán-castelán-catalán, catalán-inglés-catalán, catalán-francés-catalán, e catalán-alemán-catalán da Generalitat¹⁰.

Este recurso ten un dobre obxectivo: por un lado, cubrir as necesidades de tradución automática da administración catalá e, por outro lado, ofrecer un servizo gratuïto de tradución automática para empresas e cidadáns. Permite traducir dunha vez textos breves e páxinas web (ata 2.500 caracteres). No 2007 contabilizáronse máis de 8 millóns de peticións de servizo, aínda que non podemos saber cantas estaban relacionadas coa tradución xurídica. O tradutor automático

de alemán está dispoñible na rede gratuitamente desde o 2007 e os demais desde 2006. Na presentación do servizo indícase que o resultado non pode considerarse definitivo e debe ser revisado por un profesional. Este tradutor automático tamén pode utilizarse como glosario. A limitación deste sistema para os tradutores profesionais é que proporciona as equivalencias sen ningún tipo de comentario, definición, contexto, etc., polo que o seu uso para os tradutores xurídicos profesionais está moi limitado.

d) TermeSL de ESADE¹¹

TermeSL é unha base de datos terminolóxica en catalán, castelán e inglés elaborada polo Servizo Lingüístico de ESADE Business School da Universidade Ramon Llull. Está especializada en terminoloxía relacionada cos ámbitos económico, xurídico e informático. É un glosario sinxelo, no que en cada ficha se indica a denominación, as súas equivalencias noutras linguas, a categoría gramatical da denominación, a área temática á que pertence e a fonte da equivalencia.

4.4. Usuarios de terminoloxía xurídico-administrativa multilingüe para a tradución

A continuación presentamos os perfís de tradutores profesionais que traballan no ámbito da tradución xurídica para o catalán.

4.4.1 Tradutores e intérpretes xurados de catalán

El traductor jurat s'encarregaria de textos pertanyents a una multitud indiscreta de camps que han de rebre usos professionals en el camp jurídic on les normes d'aquest mateix camp imposen garanties de seguretat preventiva a les traduccions i, en conseqüència, la intervenció d'un traductor especialment habilitat per l'Administració i suposadament format de manera òptima (Monzó, 2002, p. 368).

Os documentos que se traducen son, sobre todo, certificados de nacemento, actas de matrimonio, separación ou divorcio, certificados de expedientes académicos, contratos, escrituras, certificados do rexistro de propiedade e mercantil, resolucións xudiciais, recursos xudiciais, etc.

A Generalitat asumiu a competencia en materia de tradución e interpretación xuradas no 1994 en virtude do Decreto 87/1994 do 19 de abril, que regulaba as probas precisas para a habilitación e a creación dun rexistro de tradutores e intérpretes xurados. As xestións empezaron no ano 1983 e, entre 1984 e 1992, foi o Ministerio de Asuntos Exteriores o que convocaba concursos de habilitación de tradutores xurados do catalán para o castelán. No ano

¹⁰ <http://traductor.gencat.cat/>

¹¹ <http://www.esade.edu/sl/assessor/basedades.htm>

2000, o decreto do 1994 foi modificado para incluír a regulación de tradución e a interpretación non só doutras linguas cara ao catalán senón tamén do catalán para outras linguas.

O *Registre de traductors i intèrprets jurats de català* pódese consultar en Internet a través dunha base de datos de acceso público (Gencat, 2009 b). Para formar parte do rexistro existen dúas vías. A primeira é un exame que convoca a Secretaría de Política Lingüística da Generalitat. As probas inclúen un exame de lingua catalá, unha proba de dereito, unha proba de tradución e unha proba de interpretación. A segunda vía é ter unha licenciatura en Tradución e Interpretación cun itinerario de 24 créditos na tradución xurídica da combinación lingüística escollida.

A continuación detallamos a estrutura das probas:

- A proba de catalán consiste nun ditado e unha batería de 40 preguntas con contidos sobre morfosintaxe, léxico e fraseoloxía de lingua catalá.
- A proba de dereito, de 30 minutos de duración, consta dunha batería de 40 preguntas de resposta múltiple sobre os contidos de dereito indicados no *Decret 119/2000* da Generalitat de Catalunya, que regula as probas de habilitación. Para pasar a proba de dereito cómpre responder correctamente 30 preguntas.
- A proba de tradución consiste nunha tradución directa de tres horas, unha tradución inversa de dúas horas e unha serie de preguntas sobre cuestións lingüísticas incluídas nos textos que se traducen. Para aprobar é preciso obter un 60%.
- A proba de interpretación consiste en traducir un fragmento da conversación dun xuíz, fiscal ou avogado e unha testemuña ou acusado nunha vista oral ou nunha declaración, a partir do visionado da conversación gravada en vídeo. Trátase dunha simulación elaborada especialmente para esta proba. Despois de cada intervención hai unha pausa para que o intérprete que se examina poida realizar a súa interpretación. As respostas grávanse nunha cinta.

No rexistro constan uns mil profesionais e a maioría traducen do castelán cara ao catalán (uns 500) ou do inglés para o catalán (uns 450), pero tamén hai profesionais de alemán, italiano, árabe, ruso e chinés.

En Cataluña, alén dos intérpretes xurados de catalán habilitados pola Generalitat, tamén exercen intérpretes xurados de catalán habilitados polo Ministerio de Asuntos Exteriores. Tanto uns como os outros poden asociarse á Asociación de Tradutores e Intérpretes Xurados de Cataluña (ATIJC)¹², que defende activamente os intereses deste colectivo.

¹² <http://www.atijc.com/>

4.3.2. Tradutores e intérpretes dos xulgados

O goberno español asinou o Convenio Europeo para a Protección dos Dereitos Humanos e das Liberdades Fundamentais (CEPDH) do Tribunal Europeo de Dereitos Humanos¹³. O apartado 2 do artigo 5 estipula: “Toda persoa detida preventivamente debe ser informada, no máis breve prazo e nunha lingua que comprenda, dos motivos da súa detención e de calquera acusación formulada contra ela”. Ademais, no apartado 3 do artigo 6 indícase que “todo acusado ten, como mínimo, os seguintes dereitos: a) a ser informado no máis breve prazo, nunha lingua que comprenda e detalladamente, da natureza e da causa da acusación formulada contra el; [...] e) a ser asistido gratuitamente dun intérprete, se non comprende ou non fala a lingua empregada na audiencia”. Mais en tal convenio non se especifican as cualificacións profesionais nin a formación que debe ter o intérprete.

Estas cuestións prácticas describíense no Libro Verde da Comisión sobre garantías procesuais para sospeitosos e inculcados en procesos penais na Unión Europea, que ten por obxecto “examinar a oportunidade e a necesidade de establecer nos estados membros da Unión Europea normas mínimas comúns sobre as garantías procesuais concedidas ás persoas sospeitosas, acusadas, procesadas ou condenadas por teren cometido un delito”. Neste libro, un dos cinco dereitos fundamentais é o dereito á asistencia dun intérprete e dun tradutor. Concretamente, o Libro Verde prevé “a creación dun mecanismo formal que obrigue ás persoas encargadas da instrución xudicial a garantir que o sospeitoso comprende suficientemente a lingua do procedemento para defenderse. Prevé tamén a creación de rexistros nacionais de tradutores e intérpretes xudiciais, así como de sistemas nacionais de formación destes profesionais e a obriga para os Estados membros de comprobar que estes últimos son remunerados suficientemente”. No caso de España, e de Cataluña en particular, podemos afirmar que non existe un rexistro nacional de tradutores e intérpretes xudiciais (si de intérpretes xurados, pero estes non son os que desempeñan tarefas de interpretación xudicial); tampouco existe un sistema nacional de formación e podemos confirmar que os intérpretes xudiciais non están en absoluto ben remunerados. En Cataluña, o sistema de asistencia lingüística é subcontratado a empresas que pasaron un concurso público. Os tradutores e intérpretes que queren traballar nos xulgados teñen que dirixirse a estas empresas, que non lles esixen ningún tipo de titulación ou habilitación específica a estes profesionais, nin sequera de tradución, interpretación ou coñecementos xurídicos.

Os datos que temos do uso deste tipo de servizos son os seguintes:

Según datos procedentes del Departament de Justícia y publicados en el Diario EL PUNT (17-04-05), en el año 2004 los Juzgados y Tribunales con sede en Cataluña encargaron con cargo a los fondos públicos un total de 16.146

¹³ Outros instrumentos internacionais que abordan este tema son o Pacto Internacional de Dereitos Cívís e Políticos, e o Estatuto de Roma.

traducciones. Según la misma fuente, sólo en el primer semestre del año 2004 se prestaron en el ámbito judicial 6.984 servicios de interpretación en una cincuenta de idiomas distintos. El gasto público por el servicio de traducción e interpretación de lenguas extranjeras en el ámbito judicial ascendió en Cataluña a unos 3.960.388,95 €, experimentando un aumento respecto del año anterior del 57,74 %. Al ya de por sí importante volumen deben añadirse las traducciones e interpretaciones encargadas por las comisarias de los Mossos d'Esquadra, incluidas en el presupuesto del Departament d'Interior y cuyo coste asciende a unos 1.500.000 € anuales (Emmerman, 2007, p. 25).

4.3.3. Tradutores xurídicos

Os tradutores xurídicos poden ser autónomos ou ben pertencer ao cadro de persoal. Os clientes ou os interesados en contratalos poderían ser, por exemplo, empresas de servizos lingüísticos, despachos de avogados, notarías, empresas multinacionais, organismos ou institucións relacionadas co ámbito xurídico, etc.

Se ben numerosos tradutores están especializados na tradución xurídica, o máis habitual é combinala con outras especialidades.

As tarifas que cobran estes tradutores en Cataluña varían en función do cliente, do grao de dificultade do texto xurídico, do volume, da lingua orixinal, etc. A grosso modo, podemos dicir que as tarifas oscilan entre os 0,05 e os 0,12 euros por palabra.

Para exercer como tradutor xurídico autónomo non se precisa legalmente ningunha titulación específica (simplemente aboar os impostos correspondentes), pero os clientes valoran especialmente unha licenciatura en Tradución e Interpretación, unha licenciatura en Dereito ou formación específica, como por exemplo, o Posgrado de Tradución Xurídica da Universidade Autónoma de Barcelona, aínda que nos últimos anos non se realizou a combinación de tradución xurídica para o catalán.

As tres facultades catalás de Tradución e Interpretación (por orde alfabética, Universidade Autónoma de Barcelona, Universidade Pompeu Fabra e Universidade de Vic) imparten materias de tradución especializada xurídica para o catalán.

En Cataluña non existe ningunha asociación específica para tradutores xurídicos e os que desexan asociarse habitualmente fano na Asociación Profesional de Tradutores e Intérpretes de Cataluña (APTIC)¹⁴, ademais doutras asociacións de ámbito estatal como ASETRAD¹⁵. Os tradu-

tores que combinan a tradución xurídica coa literaria poden ser membros de asociacións como ACETT¹⁶ o AELC¹⁷, por exemplo.

Por desgraza non dispoñemos de datos sobre o número de tradutores autónomos ou de cadro de persoal especializados na tradución xurídica nin tampouco sobre a demanda que hai de tradución xurídica en catalán no sector privado. Así e todo, sabemos que moitas veces existe a posibilidade de escoller entre traducir o texto en lingua estranxeira para o castelán ou para o catalán e, a cotío, os profesionais elixen a tradución cara ao castelán porque contan con máis recursos ao seu alcance.

5. Conclusións

O catalán xurídico existe desde a Idade Media. De feito, naceu coa tradución dos textos xurídicos redactados en latín. Nas súas orixes, o catalán xurídico empregábase en institucións que eran multilingües (latín, francés, aragonés, castelán...) onde os documentos xurídicos e administrativos eran redactados normalmente nunha lingua e despois eran traducidos a distintas linguas por necesidades administrativas ou diplomáticas; así foi durante a vixencia do condado de Barcelona, a Coroa de Aragón e tamén durante o reinado dos Austrias en España. Alén do catalán xurídico como froito da tradución, a terminoloxía xurídica en catalán tamén tivo un gran desenvolvemento cando as institucións xurídicas catalás tiñan a capacidade de legislar e aplicar o dereito propio de Cataluña. Por todo isto, podemos afirmar que ao longo dos séculos, o desenvolvemento do catalán xurídico e a terminoloxía xurídica percorreron de maneira paralela ao recoñecemento administrativo da lingua catalá por parte das institucións políticas do Estado.

Neste sentido a política de normalización lingüística seguida pola Generalitat favoreceu o uso do catalán xurídico, sobre todo por parte da Administración Pública. Como vimos, nos últimos anos espallouse o uso do catalán nos organismos da Administración Pública autonómica e incrementouse a súa presenza noutros eidos, como por exemplo os tribunais de xustiza, rexistros públicos, notarías, asociacións profesionais, etc. A tradución desempeñou un papel salientable neste proceso de normalización, posto que conseguiu, mediante un intenso traballo de versión do castelán cara ao catalán, a elaboración de moitos recursos terminolóxicos bilingües castelán <> catalán.

Por último, puxemos de manifesto a necesidade de promover a elaboración de recursos terminolóxicos multilingües a teor da grande cantidade de tradutores que utilizarían este tipo de recursos.

¹⁴ <http://apticblog.wordpress.com/>

¹⁵ <http://www.asetrad.org>

¹⁶ <http://www.acett.org>

¹⁷ <http://www.escriptors.com>

REFERENCIAS BIBLIOGRÁFICAS

- ACETT. 2009. *Sección autónoma de Traductores de Libros de la Asociación Colegial de Escritores de España* [recurso web] <<http://www.acett.org>> [consulta: 9 de xullo do 2009]
- AELC. 2009. *Associació d'Escriptors en Llengua Catalana* [recurso web] <<http://www.escriptors.com>> [consulta: 9 de xullo do 2009]
- APTIC. 2009. *Associació Professional de Traductors i d'Intèrprets de Catalunya*. [recurso web] <<http://apticblog.wordpress.com>> [consulta: 9 de xullo do 2009]
- ASETRAD. 2009. *Asociación Española de Traductores, Correctores e Intèrpretes*. [recurso web] <<http://www.asetrad.org>> [consulta: 9 de xullo do 2009]
- ATIJC. 2009. *Asociación de Traductores e Intèrpretes Jurados de Cataluña* [recurso web] <<http://www.atijc.com/>> [consulta: 9 de xullo do 2009]
- BASTARDAS, A.; BOIX, E. 2004. «Introducció» *25 anys de constitució espanyola: un model lingüístic per avaluar*. Barcelona: LCS-Llengua, societat i comunicació 2, pp. I-V.
- BAIGET, T. 1981. *Glosario de patentes*. Barcelona: CIDC
- BOE. 2007. Boletín Oficial do Estado. [recurso web] <http://www.boe.es/diario_boe/index.php?id=ca> [consulta: 9 de febreiro do 2009].
- COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA. *Diccionari jurídic català*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986.
- COMISIÓN EUROPEA. 2003. *Libro Verde de la Comisión sobre garantías procesales para sospechosos e inculpadados en procesos penales en la Unión Europea*. [recurso web] <http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/l33214_es.htm> [consulta: 9 de xullo do 2009].
- BRANCHADELL, A. 2007. «La interpretación al Senat espayol». *Quaderns, Revista de traducció*, núm. 14, pp. 197-205.
- DUARTE, C. 1986. *Llengua i administració*. Barcelona: La Magrana.
- EMMERMAN, A. 2007. «La traducció i la interpretació de llengües estrangeres als jutjats i tribunals amb seu a Catalunya». *Quaderns Divulgatius* núm. 32 Barcelona: AELC
- ESCOLANO LÓPEZ, R.; TAULES VALCÁRCEL, P. 2004. *Diccionari juridicoadministratiu*. 1a ed., 2a reimpr. Alacant: Universitat d'Alacant.
- GENCAT (GENERALITAT DE CATALUNYA). 2006. *Traductor automàtic* [recurso web] <<http://traductor.gencat.cat/>> [consulta: 9 de xullo do 2009]
- GENCAT (GENERALITAT DE CATALUNYA). 2007. *Informe de política lingüística 2007* [recurso web] <<http://www6.gencat.net/llengcat/informe>> [consulta: 9 de febreiro do 2009]
- GENCAT (GENERALITAT DE CATALUNYA). 2008. *Optimot* [recurso web] <<http://optimot.gencat.cat>> [consulta: 9 de xullo do 2009]
- GENCAT (GENERALITAT DE CATALUNYA). 2009 a. *Administració de justícia* [recurso web] <<http://www20.gencat.cat/portal/site/Adjucat>> [consulta: 9 de febreiro do 2009]
- GENCAT (GENERALITAT DE CATALUNYA). 2009 b. *Cerca de serveis i professionals de la llengua* [recurso web] <<http://www20.gencat.cat/portal/site/Llengcat>> [consulta: 9 de febreiro do 2009]
- HERRERO DE MIÑÓN, M. et al. 1999. *Estudis Jurídics sobre la Llei de Política Lingüística*. Madrid: Marcial Pons.
- LALINDE, J. 1983. *Derecho histórico español*. Barcelona: Ariel Derecho.
- MAS I SOLENCH, J. M. 1989. *Mil anys de dret a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Justícia.
- MILIAN I MASSANA, A. 1992. *Drets Lingüístics i Dret Fonamental a l'educació*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autònoms.
- MILIAN I MASSANA, A. 2000. *Público y privado en la normalización lingüística*. Barcelona: Atelier, Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Autònoms.
- MONTAGUT, T. de F. 2001. *Història del dret català*. Barcelona: UOC.
- MONZÓ, E. 2002. *La professió del traductor jurídic i jurat. Descripció sociològica de la professió i anàlisi discursiva del transgènere*. Tesis doctoral. Castelló: Universitat Jaume I.
- PLÀ, A. Ma. 2004. *El règim jurídic lingüístic a l'Administració de Justícia*. Tesis doctoral. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.
- POU, A. 2007. «Justícia i traducció» *Quaderns Divulgatius* núm. 32 Barcelona: AELC
- SERVEI LINGÜÍSTIC D'ESADE. 2009. *TermeSL* [recurso web] <<http://www.esade.edu/sl/assessor/basedades.htm>> [consulta: 9 de xullo do 2009]
- TERMCAT. 2009. *Centre de terminologia* [recurso web] <<http://www.termcat.cat/>> [consulta: 9 de febreiro do 2009]
- TERMCAT. 1999-2008. *Biblioteca* [recurso web] <<http://www.termcat.cat/biblioteca>> Barcelona [consulta: 9 de febreiro do 2009]
- UNESCO. 1994. *World Culture Report*. París: UNESCO
- VERNET, J. (coord.) 2003. *Dret Lingüístic*. Valls: Cossetània Edicions.